א) ומעשה נמי שלחי התחתון עודף על העליון שאל רשב"ג לחכמים ואמרו ה"ז מום והא גבי אדם הוא דתנן א) [א] שפתו העליונה עודפת על התחתונה או שתחתונה עודפת על העליונה ה"ז מום גבי אדם הוא דכתיב [1] איש איש מזרע אהרן איש ששוה בזרעו של אהרן אבל בבהמה לא אמר רב פפא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם: **מתני'** [ב] אוזן הגדי היתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהוא עצם אחד מום [ג] בזמן שאין בו עצם אינו מום רבי חנניא בן גמליאל אומר [ד] זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ושאין בה שלש חוליות ה"ז מום: **גמ'** ת"ר [ה] פיו בלום [ו] ורגליו מבולמות מחמת (א) ב) הרוח אינו מום מחמת העצם ה"ז מום [ז] אזניו כפולות (ב) ג) בחסחסות אחת ה"ז מום בשתי חסחסיות אינו מום: [ח] ר"ג אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר: אמר רב פפא [ט] לא תימא דקטינא אלא דכריכא אף ע"ג דאלימא: או שאין בה שלש חוליות וכו': אמר רב הונא בגדי שתים ה"ז מום שלש אינו מום בטלה שלש הרי זה מום ארבע אינו מום מיתיבי בגדי אחת הרי זה מום שתים אינו מום בטלה שתים הרי זה מום שלש אינו מום תיובתא דרב הונא ורב הונא [י] מתני' אטעיתיה איהו סבר מדרישא בגדי סיפא נמי בגדי ולא היא רישא בגדי וסיפא בטלה: **מתני'** [כ] רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת (ג) ד) בעיניו [ל] ושנפגם עצם ידו ורגלו [מ] ושנפרק עצמו של פיו [נ] עינו אחת גדולה ואחת קטנה [ס] אזנו ה) אחד גדולה ואחד קטנה במראה אבל לא במדה רבי יהודה אומר ו) שתי ביציו אחת גדולה כשתים שבחבירתה ולא הודו לו חכמים: **גמ'** למימרא דיבלת הוי מומא ורמינהו ואלו [ע] שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה בעל גרב ובעל יבלת ותסברא הא ז) כתיבא [2] יבלת באורייתא אלא ל"ק הא בגופו הא בעינו מכדי קרא סתמא (ד) ח) מה לי בגופו ומה לי בעינו אלא לא קשיא הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם מתני' דלית בה עצם בעינו הוי מומא בגופא לא הוי מומא ולית לה עצם ט) בגופא פסולה הרי תלתול בעלמא הוא [פ] דתנן [צ] ר"א אומר בעלי ט) התילולין פסולין באדם וכשירין בבהמה אלא אידי ואידי בעינו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן [ק] והא אין מומין בלבן אלא אידי ואידי בלבן י) ואמר ר"ל לא קשיא [ר] הא דאית בה שער הא דלית בה שער: עינו אחת גדולה וכו': תנא [ש] גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז: אזנו אחת גדולה וכו': ורבנן עד כמה [ת] תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה: **מתני'** זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כל מרבית עגלים כן כל זמן יא) שיהו מגדלין הן נמתחות (ה) יב) איזהו ערקוב שאמרו ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך:

גמ'

פיו בלום. פירש בקונטרס בלשון ב' נפוח וכו' ו) בלשון ראשון שפי' ובלום קצר דבלום הוא לשון סתימה כמו חוטמו בלום דלקמן בפרק מומין אלו (דף מג:) דפירושו נקביו סתומין כדפי' לקמן בקונטרס וכמו בולם עצמו בשעת מריבה בפ' כיסוי הדם (חולין דף פט.) ס) כח): **והא** אין מומין בלבן. ואע"ג דפלוגתא היא לעיל (דף לח:) הא אוקימנא לעיל מתני' כמ"ד אין מומין בלבן: **אלא** אידי ואידי בשחור גרסינן. ולא גרסינן בלבן:

ה"ג

ומעשה: **גבי אדם.** כהן: יג) **הא דאית בה עצם.** אם עצם הלחי התחתון עודף על העליון הוי מום אפילו בבהמה אבל אין בה עצם אלא שספתו התחתונה ארוכה יד) ומקבלת העליונה ועודפת עליה באדם הוי מום ולא בבהמה: **מתני' אוזן הגדי שהיתה כפולה.** שיש לו שתי אזנים אלא אחד אוזן בתוך אוזן: **בזמן שהוא עצם אחד.** שאין (ו) להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום: **ואם אינה עצם אחד.** שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום. וטעמא לא איתפרש לי (ז) ולא דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אוזן בתוך אוזן אינו נראה כל כך: **לשל חזיר.** מפרש בגמ': **גמ' בלום.** קצר: **מבולמות.** קצרות ברותב אנקפלי"ד בלע"ז: **אם מחמת הריות.** שאין לו ריוח כל כך בפה טו) ולא בעצם ולא בבשר השפתים אינו מום: **ואם מחמת העצם.** שהשפתים פתוחות יפה אבל הלחיים אדוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתים ונראה העצם כנוד ה"ז מום. וכן ברגלים שרגליו קצרות מחמת (ח) הרוח של מדה אחת העצם והבשר של כפות הרגלים טז) שלא היו רחבין כל כך אינו מום ואם מחמת העצם שהעצם קצר והבשר מרחיב מלמטה ויוצא לחוץ הרי זה מום. והמורה גרים מחמת הרוח ופירושה כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריות כדפרישנא. ל"א פיו בלום נפוח אם מחמת הרוח שנפח מחמת יז) דילא אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העצם שעבה ביותר הרי זה מום יח) ובתוספתא דבכורות (פ"ד ה"ד) מלאתו מחמת הרוח אינו מום מחמת עצמו ה"ז מום: **חספוס.** תנוך: **קטינא.** דקה מאד: **כריכא.** עגולה שזנב הטלה הוי לחנה יתר על עוביה: **בגדי שפים.** תוליות בזנב ה"ז מום: **רישא.** אזן הגדי. סיפא יט) אין בה שלש חוליות: **מתני' יבלת.** כ) ורוא"ין: **ושנפגם עצם ידו.** דניכר המום ולעיל [ע"א] איירי בנשבר (ט): **עצמו שבפיו.** שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין כא) דאי חוטין גופיה אפילו נפגמו או נגממו נמי: **במראה.** שלכל נראה שזו גדולה מזו: **אבל לא במדה.** שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום: **ולא הודו לו.** ארבי יהודה קאי: **גמ' לא במקדש.** דנפסל מן המזבח: **ולא במדינה.** דאינו מום גמור לישחט עליו בחוץ: **גרב.** חזית: ותמברא. דלא מום כב) הוא: **והא כתיב יבלת באורייתא.** גבי מומין במורין (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ או יבלת: **בגופו.** כג) לא מום גמור הוא: **והא קרא סתמא.** כתיב: **אלא.** בגופו נמי הוי מום ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום אמתני' דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט כד) קרא דלית ביה עצם ומתני' הכא דבעין הוי מום ואידך מתני' דבגופו לא הוי מום בדלית בה עצם: **ולית ביה עצם בגופו פסולה הוי.** בתמיה: **תלתול.** מתיכות בשר התלויים בו כגון בני אדם שיש להם אצל אזניהם לועות קטנות של בשר וממעי אמן הם: **פסולין באדם.** אם כהן הוא פסול לעבודה דבעינן שוה בזרעו של אהרן: **אלא אידי ואידי בעין.** אמתני' קאי ולא אקרא: **והא אין מומין בלבן.** ואפילו במקדש כשר לשחוט: **אידי ואידי.** הא דקתני אין שוחטין (י) במקדש ובמדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן תרוייהו כה) ליבלת במומין שבלבן אית ביה שער מגונה הוא ועלה קתני מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה: **והא.** דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שער ומתני' דמום גמור הוא כדאוקימנא בשחור ובדלית כו) נמי עצם וקרא בדאית בה עצם דאי מתניתין דהכא בדאית בה עצם אמאי נקט בעינו: **ורבנן.** דלא הודו לו נבילים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי: **מתני' לערקוב.** לפרק שבילך ובגמ' מפרש איזה ערקוב: **כל מרבית עגלים.** כל תרבות מנהג של עגלים כך הוא כז) (ט) שיש זנבן מגיעות לערקוב הילכך בציר מהכי הוי מומא וכשהן גדולים הולכות ומתמשכות עד למטה: **שבאמצע הירך.** מפרש בגמרא:

גמ'

ולמעלה נכפלת הוי מום: פיו בלום. דחוק הרבה: ורגליו מבולמות. חדות ודחוקי' הרבה השלפיים: אם מחמת הריוח. כלומר אם הוא בלום מחמת שאינו מרויח אינו מום: אם בלום מחמת העצם. שהעצם דחוק הרבה ומחמת כן אינו יכול לפתחו הוי מום: בחספית. היינו סחוס: דכריכא. עגולה: וקטינא. רכה: שלש אינו מום. שכן דרכה: סיפא. או שאין בה ג' תולדות בטלה קא מיירי: ושנפגם עצמו שבפיו. לחיו: שאין שוחטין עליהו. הבכור במקדש להקריבו דשמא מום הוא: ולא במדינה. דשמא לא הוי מומא ואסור לשוחטו במדינה אלא על מום גמור: ובעל יבלת. אלמא דלא הוי מום גמור: לא קשיא הא. דקתני אין שוחטין על יבלת היינו כי הויא בגופו ומתניתין וקרא דחשיב ליה מום כי הויא בעינו דקרא אית ביה עצם ביבלת שבגופו הוי מום. ומתניתין דאין שוחטין דלית ביה עצם הא בעינו אע"ג דלית בה עצם הוי מומא. בגופו לא הוי מום. כי לית בה עצם הא פסול הוי להקרבה. אמאי תלתול בעלמא. תלתול כעין שומא של בשר שתולה בעור: לבן. אין מומין בלבן אמאי אין שוחטין במקדש: אלא אידי ואידי בלבן. (לישי' בכלה כך דרשו בשבתא דריגלא): הא דאית ביה שיער. ביבלת שהלבן הוי מומא והא קמ"ל אע"ג דשאר מום לא פסול בלבן אי אית ביה שיער פסיל ואי ליכא שיער בו לא פסיל: במראה אבל לא במדה. כלומר דלא יהיב שיעורא לאוזן גדולה כי היכי דיהיב לעין גדולה ולביצה גדולה: ורבנן. דלא הודו לו עד כמה תהא האחת קטנה מחברתה דהוי מומא עד פחות מכפול: ערקוב. מקום כף הירך:

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ח מהל' ביאת מקדש הל' טו]:
מה ב מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הלכה ג טור י"ד סימן שט:
מו ג מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ד טור שם:
מז ד מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ו טור שם:
מח ה מיי' שם הלכה ט:
מט ו מיי' שם הלכה ג טור שם:
נ ז מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ה טור י"ד סימן שט:
ח [מיי' שם הלכה יא]:
נא ט מיי' שם פ"ח הלכה ו טור שם:
נב י מיי' שם הלכה ג טור שם:
נג כ מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ג [ח] טור שם:
נד ל מ מיי' שם הל"ב ופ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה ו טור שם:

מוסף רש"י

בלום. לשון סגירה (תהלים לב ט. גיטין סז. חולין פט.) שפיו סגור שאין יכול לפותחו אלא מעט (חולין קז.). **עינו אחת גדולה.** כשל עגל. **ואחת קטנה.** כשל אוח (לעיל ג.).

שיטה מקובצת

א) מעשה נמי שהלחי התחתון: ב) מחמת הריוח אינו: ג) כפולות בחסחסית אחת כו' בשתי חסחסית אינו: ד) שיבלת בעינו ושנפגם עצם ידו ועצם רגלו ושנפגמה עצמו של פיו ס"א שנפסק ועוד בקצת ספרים שנפסק עצמו שבפיו: ה) אומר אחת מביציו גדולה כשתים בחברתה ולא הודו: ו) הא יבלת כתיבא באורייתא: ז) סתמא כתיב מה: ח) בגופא פסולי הוי מומא לא הוי: ט) בעלי התלתולין: י) אמר ר"ל לא קשיא: יא) זמן שהן מגדילין: יב) באיזה ערקוב אמרו: יג) כהן הס"ד ומה"ד אבל בבהמה לא את אמרת בבהמה התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום הס"ד ומה"ד הא: יד) ארוכה ונקפלת על העליונה: טו) בפה לא: טז) תי' שלא היו נמחק: יז) מחמת דיקא תי' דיצא נמחק: יח) בתי' ובתוספתא כו' עד סוף הדבור בגליון: יט) סיפא ושאין בה: כ) יבלת ורואה תי' ורואין נמחק: כא) החוטין קא מיירי: כב) מום גמור הוא: כג) בגופו לאו מום: כד) לישחט עליו קרא כו' ומתני' דהכא: כה) תרווייהו ביבלת במומין שבלבן דאית ביה: כו) ובדלית ביה תי' נמי נמחק: כז) הוא שיהו זנבן: כח) הדם כמו אוצר בלום הס"ד:

מסורת הש"ס

א) לקמן מד., ב) ל"ל ואם אינו עצם אחד וכל"ל, ג) נ"ל ר' חנינא כ"ב, ד) נ"א לא תימא דכריכא וקטינא אלא כו' נ"ק, ה) [כתובות ג. קח: חולין קכג:], ו) ס"א ושנפסק, ז) [לעיל ג:], ח) אחת גדולה ואחת נ"ק, ט) [לקמן מג.], י) [נ"ל דתגילו], כ) [לקמן מה:], ל) [לעיל לח:], מ) כך היא גי' התוס' וכן גורסין שאין זנבן מגיעות לערקוב הילכך בציר מהכי לא הוי מומא כו' ועי' בתוס"ע. נ"ק, נ) נ"ל וכ"ל כלשון ראשון שפירש כו' נ"ק, ס) [ועיין ברש"י בחולין קו: ד"ה בלם],

תורה אור השלם

1. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד
2. עַוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחמת (הרוח) תו"מ ונ"ב ס"א הריוח: (ב) שם כפולות (כחסחסות) תו"מ ונ"ב ס"א בהסחסות: (ג) שם במשנה את שיבלת בעינו וכו' ושנפסק עצמו שבפיו וכו' רבי יהודה אומר אחת מביציו גדולה כשתים: (ד) גמ' קרא סתמא כתיב מה לי: (ה) שם במשנה לאיזה ערקוב אמרו ר' חנינא: (ו) רש"י ד"ה בזמן וכו' שאין לה אלא: (ז) ד"ה ואם אינה וכו' לא איתפרש לי ומכל מקום לא דמי: (ח) ד"ה ואם מחמת העצם וכו' מחמת הריות של מדה וכו' כפות הרגלים אלא שלא היו הפסיעות רחבין כל כך: (ט) ד"ה ושנפגם וכו' והנשבר הס"ד ואח"כ מ"ה רשנפסק עצמו שבפיו וכו' ולמעלה מן החוטין קמיירי דאי חוטין גופייהו היינו השיניים עצמן שבאמצע הפה הא תנן לעיל דאפילו נפגמו או נגממו נמי הוי מום הס"ד: (י) ד"ה אידי ואידי וכו' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה והא נמי דקתני וכו' תרווייהו ביבלת שבלבן ולא קשיא לא"ת ביה שער בלבן:

לעזי רש"י

אנקפלי"ד [אינקפליד"ר]. צר מראי.
ורואי"ן [ורויא"ה]. יבלת.

רבינו גרשום

אבל בבהמה לא הוי מומא: לא קשיא הא. דאית ביה עצם בשפתו התחתונה הוי מומא: שהיתה כפולה. בשנים: בזמן שהיא עצם אחד. שהסחוס שלה אחד